

DOKTRINALNA POSEBNOST ADVENTIZMA XIX VEKA: DOKTRINA O TROJSTVU

Adventizam nije rođen u nekoj vrsti teološkog vakuuma. Adventizam Sedmog Dana se u XIX veku oblikovao po uzoru na druge hrišćanske denominacije. U ovom proučavanju ćemo zato citirati Metodiste, Baptiste, Unitarijance, Deiste i hrišćane iz pokreta Hrišćanske veze (Christian Connexion). Istorijski gledano, prethodnik Adventizma je bio pokret Williama Millera, koji je ostavio dubok trag na Adventiste Sedmog Dana. Ali budući da je milleritski pokret okupio hrišćane raznih prethodnih denominacijskih pripadnosti, ne treba da nas čudi činjenica da su i njegovi pogledi na verovanje o Trojstvu bili raznoliki.

Lično smatram da su do sada istoričari činili nepravdu prema adventističkim ranim pionirima osudjujući njihove stavove iz ranog perioda istorije pokreta (1846-1888) po tom pitanju kao antitrinitarističke. Do ovog zaključka sam došao pažljivo analizirajući njihove izjave u istorijskom kontekstu vremena u kojem su date, obraćajući naročito pažnju na smisao pojedinih njihovih izjava u neposrednom kontekstu članaka u kojima su te izjave objavljene. Smatram da je najverovatniji razlog za ovakvu, po meni nepravednu optužbu, činjenica da čak i profesionalci lako upadaju u zamku da se bave teologijom na laički način, tačnije, pomoću pretraživača, kojima prosejavaju spise adventističkih pionira, u potrazi za i najmanjom naznakom stavova suprotnih današnjim zvanično prihvaćenim od strane svetske crkve. Iako mogu da se složim sa idejom da njihovi stavovi definitivno nisu bili tako jasno artikulirani kao što su to danas, iako je i na tom polju još uvek moguć i potreban popravak, oni su bili ljudi koji su se borili sa razumevanjem relevantnih biblijskih tekstova, kao što smo to i mi danas. Ali na jednoj činjenici im moramo dati kredit. Naime, oni su bili spremni da veruju čak i u stvari iz Biblije koje nisu baš najbolje razumeli, i to samo zato što tako piše u Bibliji.

1888. godina predstavlja granični kamen za Adventni pokret, jer je po meni upravo povratak doktrine o opravdanju verom definisao teološki smer kretanja pokreta u pogledu doktrine o Trojstvu. Od te godine pa do objavljivanja knjige *The Desire of Ages* Ellen White trajao je period finog podešavanja rečnika kojim je doktrina o Trojstvu izražavana i objašnjavana. Ova knjiga je definitivno shvatanje Boga izražavala rečnikom koji nije bio u upotrebi, naročito kada je u pitanju shvatanje preegzistencije i punog božanstva Isusa Hrista i potpune božanske ličnosti Svetog Duha.

Uvod

U XIX veku je religiozna scena u Americi bila veoma raznolika. Ovo je umnogome bilo potpomognuto činjenicom da je crkva bila u tom periodu izuzeta od plaćanja poreza, što je praktično značilo kraj državne kontrole nad crkvama. Crkve koje su na taj način važile za „prepoznate“ ili bile „prihvaćene“ od strane vlasti u evropskim zemljama, pa i one koje su bile „jeretičke“ ili nepriznate zakonski ali su bile tolerisane u Americi, bile su sve tretirane ravnopravno, kao denominacije, jednake pred zakonom i nezavisne od vlasti u finansijskom kao i u operativnom smislu.

Ovo je dovelo do cvetanja starih ali i nicanja novih crkava, među kojima su bili Luterani, Calvinisti, Anabaptisti, Unitarijanci, Katolici, Hugonoti, Moravska Braća, Prezbiterijanci, Menoniti, Baptisti, Metodisti i mnogi drugi. U to vreme,

Adventisti Sedmog Dana, Jehovini Svedoci, Mormoni i Hrišćanska Nauka još uvek nisu postojali kao posebne denominacije. Adventisti Sedmog Dana su, tokom perioda oblikovanja svojih doktrina, ideje preuzimali i usvajali od Metodista, Baptista, i vernika pokreta Hrišćanske veze (popularnih Koneksionista) i naravno, Millerita. Isto tako je važno prepoznati doprinos Deista i Unitarijanaca.

Američki racionalisti – Deisti i Unitarijanci

Desti i Unitarijanci su bili suprotnost u pogledu pravovernosti. Dok su Metodisti i Baptisti zasnivali svoje doktrinalne stavove na autoritetu Biblije i delovanju Svetog Duha koji je nadahnuo biblijske pisce i koji prosvetljuje čitaoce i propovednike, Deisti su stavljali ljudski razum i prirodnu religiju iznad vere i otkrivenja. Većina Deista su smatrali učenja o punom božanstvu Isusa Hrista i o Trojstvu uopšte onima koja se ne uklapaju u koncept prirodne religije.¹

Medju istaknutim Deistima su se nalazili ljudi poput Thomasa Jeffersona, Benjamna Franklina Josepha Piertleya iz Engleske. William Miller je takodje pre obraćenja u hrišćanstvo bio Deista, iako je čak i tokom svojih deističkih godina povremeno posećivao Baptističku crkvu zbog svoje porodice. Ovakvo ponašanje nije bilo neuobičajeno medju Deistima, naročito tamo gde ih nije bilo dovoljno da bi se okupljali van postojećih crkvenih denominacija. U suprotnim slučajevima, oni su formirali unitarističke crkve, u kojima su se okupljali oni koji nisu verovali u Trojstvo. Do kraja XIX veka mnoge kongregacionalističke crkve su postale unitarijanske po doktrini, i prihvatale su doktrine uticajnih deista. Kao što smo rekli, unitarijanci su smatrali i učili da je Bog Ota jedini Bog, da je Isus Hristos bio samo čovek a da je Sveti Duh Božja sila a ne večna božanska ličnost.²

Metodisti i Baptisti

Metodisti i Baptisti, poznati još i kao „demokratski Protestanti,“ uticali su na Adventiste na nekoliko načina. Pre svega, delili su sa njima mnogo zajedničkih doktrina, a i crkve su im bile organizovane na sličnim osnovama. Sve tri denominacije su imale svoje korene u engleskoj reformaciji. Šta više, svi su bili pod uticajem Anabaptista iz XVI veka – Moravske Braće preko Metodizma i engleskih Anabaptista preko Baptista. Kao i Metodisti, i Baptisti su preferirali laičko vodstvo, verujući u koncept sveštenstva svih vernika.

Sredinom XIX veka, Metodisti su bili najbrojniji, sa Baptistima na jakom drugom mestu u pogledu numeričke brojnosti denominacije u Americi. Većina crkava je odlučila da obrazuje laičko sveštenstvo šaljući ljude koje je crkva smatrala sposobnima za tako nešto na evropske teološke obrazovne institucije. To je dovelo do velikih finansijskih troškova što je znatno onemogućilo brzo širenje jevandjelja na američkom Zapadu. Medjutim, Metodisti i Baptisti su uspevali da povećaju broj školovanih pastora za kratko vreme i da održe korak sa rastom populacije u zapadnim delovima zemlje. Metodisti su imali tzv. *Krugove* (Circuits), danas bi ih nazvali okruzima, koji su pokrivali najveći broj crkava koje su potpadale brizi jednog pastora. Pastori su se nazivali „okružni jahači,“ jer su na konju jahali od crkve do crkve. U svakom mestu oni bi propovedali, održavali biblijske časove, obavljali venčanja i krštenja, posećivali vernike u njihovim domovima, itd. Kada bi u jednom

¹ R. E. Olson, *The Story of Christian Theology: Twenty Centures of Tradition and Reform* (Downers Grove, IL.: InterVarsity Press, 1999).

² James White, „Christ Equal With God,“ u *Review and Herald*, 29. novembar 1877.

novom mestu bila osnovana crkva, „okružni jahač“ koji je bio najbliži tom mestu bi i tu crkvu uključivao u svoj (o)krug. Dok su „okružni jahači“ bili pastori sa punim radnim vremenom, značajan broj crkva je funkcionisao tako što su se o njima brinuli propovednici-laici.

Metodisti su bili dobro poznati po svojim propovednicima laicima, vodjama grupa i drugim crkvenim radnicima, koji su se brinuli za crkve između dve posete „okružnih jahača.“ Josiah Litch, Levi Stockman i Ellen Harmon (kasnije White) su pripadali Metodistima i bili su aktivno uključeni u Milleritski pokret. Otac Ellen Harmon, Robert Harmon, je bio metodistički vođa grupe i „pozivač“ – osoba koja je bila zadužena da daje vatrene pozive nakon propovedi.

Baptisti su operisali malo drugačije. Njihovi pastori su se izdržavali sami, obično farmerstvom. Od njih se mnogo očekivalo. Osim toga što su se sami finansijski izdržavali, oni su morali da budu duboko duhovne osobe i da poseduju nad-prosečne liderske sposobnosti, kao i da budu predani istraživači Biblije. Od njih se nije zahtevalo da imaju bilo kakvo formalno teološko obrazovanje. Baptistička crkva je zadobijala prilično veliki broj takvih pastora svake godine. Jedan od takvih propovednika-farmera je bio i William Miller, koji je postao najistaknutiji vođa u drugom adventnom pokretu poznatom i kao Millertski pokret.

Ova oba oblika evangelizatorske-pastoralne aktivnosti su doprinosila brzom brojčanom rastu crkava i davala su laicima mogućnost da upotpune važne vodeće funkcije koje su vodile ka demokratizaciji američkog hrišćanstva.¹ Jedan od efekata ovakvog crkvenog uređenja je bio to da tradicionalna teologija koja je prenošenja kroz teološko obrazovanje nije imala previše jak efekat na crkve. Zbog ulaganja napora za održavanje nezavisnosti od bilo koje vrste spoljašnjih autoriteta, bilo civilnih ili religioznih, svi ovi uslovi su pospešivali crkveni rast, utemeljen na jednostavnom, direktnom razumevanju Biblije. Zbog ovih razloga su Metodisti i Baptisti postali najveće denominacije u Americi 1855. Metodisti su imali 1,5 miliona vernika, a Baptisti 1,1 milion.

Kao i Metodisti, Baptisti su verovali da je Otac stvoritelj, izvor, održavalac i vladar nad svim stvorenjem pravedan i svet, milostiv i dobar, spor na gnev i obilan nepokolebljive ljubavi i vernosti, sa-večan sa večnim Sinom Božjim, utelovljenim u ličnost Isusa Hrista. Kroz Njega sve je bilo stvoreno. On otkriva karakter Oca. Kroz Njega je ostvareno spasenje čovečanstva i On će suditi svetu. Začet Svetim Duhom, rođen od device Marije, On je živio i tokom svog zemaljskog života iskusio je svako iskušenje kao ljudsko biće; međjutim, svojim savršenim životom je ostavio savršeni primer Božje pravednosti i ljubavi. Kroz čuda koja je činio On je pokazao silu Božju i dokazao je da je On obećan Mesija, poslan od Boga. Stradao je i voljno umro na krstu za grehe čoveka kao njegova zamena. Ustao je iz mrtvih i uzneo se na nebo, odakle će se vratiti u slavi da obavi konačno spasenje svih koji su Ga prihvatili verom, pre nego što sve stvori nanovo. Večni božanski Sveti Duh, ravnopravni je saučesnik sa Ocem i Sinom u delu stvaranja, utelovljenja i otkupljenja. On je nadahnuo biblijske pisce. On je ispunio Isusa silom. Poslan od strane Oca i Sina da uvek bude sa Njegovom decom, On je dao crkvi duhovne darove i obdario je silom svedočanstva Isusa Hrista.

¹ N. Hatch, *Democratization of American Christianity* (New Haven, 1889).

Iako bi se mnogi Adventisti u potpunosti složili sa ovakvim verovanjem, činjenica je da neki adventistički vernici nisu koristili identičan rečnik da bi objasnili svoje verovanje. Ovde naročito mislim na bivše pripadnike tzv. pokreta Hrišćanske veze.

Hrišćanska veza

Grupa hrišćana poznata pod imenom „Christian Connexion“ (Hrišćanska veza) je u stvari bila ogranak velikog restoracionističkog pokreta sa početka 1800-tih, koji je imao za cilj da reformiše crkve obnavljanjem novozavetnih učenja i povratkom „primitivnom“ (prvobitnom) hrišćanstvu apostola i prve apostolske crkve. Ono što je ovaj pokret video kao svoj zadatak jeste dovršenje nedovršene reformacije, koja je stala ubrzo nakon što je počela u XVI veku. Oni su smatrali da ona treba da se nastavi sve dok iz hrišćanskih verovanja ne nestane i poslednji ostatak nebiblijskih tradicija.

U početku se pokret sastojao od vernika Metodističke, Prezbiterijske Baptističke crkve. James O'Kelly je bio među prvima koji je zagovarao jedinstvo na platformi novozavetnog hrišćanstva. On se 1792, nezadovoljan ulogom biskupa u Metodističkoj Episkopalnoj crkvi (crkva čiji su vernici bili i porodica Harmon), odvojio od tog crkvenog tela i započeo pokret na teritoriji Zapadne Virgnie i Severne Caroline. Tokom istog perioda, u državi Vermont se oko Eliasa Smitha, a u državi New Hampshire oko Abnera Jonesa, okupio pokret oko sličnih pogleda koje je imao O'Kelly. Oni su verovali da vernici mogu da se oslone samo na Bibliju i da jednostavno budu hrišćani bez ikakve vezanosti za ljudske tradicije i denominacije koje su bile uvezene iz Evrope. Počevši kao nezavisni pokreti, Jones i Smith su se udružili pod jednostavnim imenom „Hrišćani.“ 1801 je tzv. „Cane Ridge probudjenje“ koje je vodio Barton W. Stone u Kentuckyju pokrenulo sličan pokret u ovoj američkoj državi.

Elias Smith je čuo za pokret koji je pokrenuo Stone do 1804, a o Kellyjevom pokretu do 1808, a do 1810 su se tri grupe ujedinile. U vreme ujedinjenja, pokret je imao oko 20,000 vernika. Ova labava zajednica vernika ujedinjenih oko restoracionističkih principa je poznata pod imenom „Christian Connexion“ ili jednostavno „Hrišćanska crkva.“ Pokret je uskoro postao internacionalan prelivši se u Kanadu.

Do 1830-ih i 1840-ih su se pojavile praktične poteškoće povezane sa pokušajima pokreta da ostvari radikalnu reformaciju, što je dovelo do erozije anti-organizacionih principa koje su razvili Jones, Smith i drugi. Sve više se počela zagovarati potreba za stabilnijim među-kongregacionim odnosom. Odredjeni broj propovednika pokreta Hrišćanske veze u Novoj Engleskoj se aktivno uključio u eshatološko probudjenje predvodjeno Williamom Millerom.

1840, kada je upućen poziv na prvu Generalnu konferenciju Millerovih sledbenika, čak 16 potpisnika koji su se odazvali pozivu su bili koneksionistički propovednici, među kojima je bio i Joshua Himes, drugi čovek u Millerovom pokretu. Mnogi sledbenici pokreta su se pridružili ovim propovednicima i formirali nukleus onoga što će postati Crkva Adventista Sedmog Dana. Među tim propovednicima su bili James White i Joseph Bates, dvojica od trojice osnivača adventizma.

Hrišćanska veza i anti-trinitarizam. Jedno od ključnih verovanja koje je povezivalo sve koneksioniste je bilo radikalno prihvatanje principa *sola Scriptura* (samo Pismo), tj. prihvatanja Pisma kao jednog merila za verovanje i versku praksu. Prema njima, ona doktrina koja nije bila izražena u nadahnutoj Božjoj reči nije predstavljala doktrinu u koju su oni morali da veruju. Kako se ovo manifestovalo u njihovom shvatanju doktrine o Božanstvu? Obično se smatra da poreklo anti-trinitarističkih stavova u Adventizmu treba tražiti upravo u stavovima koje su u Adventizam sa sobom doneli ovi propovednici sa koneksionističkom pozadinom. Ali da je to istorijski i teološki tačno? Najbolji način da odgovorimo na ovo pitanje jeste da analiziramo njihove stavove u pogledu Božanstva.

Kada govorimo o pokretu Hrišćanske veze, prve reference na doktrinu o Trojstvu u njihovim publikacijama su se pojavile u koneksionističkom glasilu *Herald of Gospel Liberty*, časopisu koji je izlazio dvomesečno, ali na potpuno ne kontroverzan način. Tek pred kraj izlaženja ovog časopisa (1816) su se u njemu počeli pojavljivati prvi tragovi anti-trinitarističkih stavova. U seriji članaka koji su govorili o spaljivanju Michaela Servetusa od strane Johna Calvina, iako se u njima nije spominjalo Trojstvo, je učenje o Trojstvu bilo povezano sa Calvinovim okrutnim postupkom prema Servetusu, koji je bio unitarijanac (verovao je u samo jednu božansku ličnost, nasuprot trinitarizmu – verovanju u tri božanske ličnosti koje su jedan Bog).

Do 1811, u *Herald of Gospel Liberty*, čiji je glavni kontributor bio Elias Smith, su objavljeni brojni članci o Trojstvu, koji nisu bili zasnovani na temeljnim biblijskim istraživanjima, nego su pre bili utemeljeni na zdravom razumu. Jedna od karakterističnih Smithovih izjava iz tog vremena glasi: „Niko zdravorazumski ne može da objasni kako tri ličnosti mogu da budu jedno.“¹ U pogledu božanske ličnosti, Smith je smatrao: „Ja ne verujem u bezličnog Boga, niti smatram Sina i Duha kao nešto što Bog poseduje; ne razumem Sina i Duha onako kako ih Pismo opisuje.“² Međutim, Smith je otvoreno smatrao Trojstvo „izmišljotinom“ jer tu reč nije pronalazio u Pismu.

Nakon što je Smith napustio pokret da bi se pridružio univerzalistima (veruju da će se na kraju svi ljudi spasti), glavni glas u pokretu je počela da vodi nova generacija teologa koji su zastupali anti-trinitarističke stavove. Propovednik Frederic Plumer je u to vreme objavio knjigu *On Contradictions in the Methodist Discipline on the Trinity* (O kontradiktornostima u metodističkom verovanju o Trojstvu). Međutim, nešto neočekivano je dovelo do kraha svih planova o ujedinjenju svih koneksionista na unitarističkoj platformi:

To je bilo Milleritsko uzbuđenje u pogledu drugog dolaska. Ljudi su se pridruživali Milleru iz svih denominacija, ali naročito baptističke, od Slobodnih Baptista i od Hrišćanskih crkava (Christian Connexion). Pokret je izgleda naročito bio privlačan za biblijski orijentisane, iskustvene, ruralne vernike iz nižeg socio-ekonomskog staleža. Hrišćanska veza je značajno doprinela vodstvu pokreta, naročito u oblasti izdavaštva i pisanja pamfleta.³

¹ *Herald of Gospel Liberty*, July 5 (1811), p. 297.

² *Herald of Gospel Liberty*, September 15 (1809), p. 110;

³ Thomas H. Olbricht, „Christian Connexion and Unitarian Relations 1800–1844.” *Restoration Quarterly* 9, no. 3 (1966), pp. 160–186; Gotovo je sigurno da Olbricht ovde misli na Joshuu Himesa.

Miller je, budući Baptista, bio trinitarac. On je pisao: „Ja verujem u jednog živog i pravog Boga, i da postoje tri ličnosti u Božanstvu... Tri ličnosti trojednog Boga su povezane.“¹

Jedan od bivših koneksionista je bio i Joseph Bates. On je, pišući o veri svojih roditelja, napisao:

Moji roditelji su bili dugogodišnji članovi u Kongregacionalističkoj crkvi, sa svom svojom obraćenom decom do sada, i strasno su se nadali da ćemo im se i mi pridružiti. Ali oni su prihvatili neke tačke u svojoj veri koje ja nisam mogao da razumem. Navešću samo dve: njihov način krštavanja (praksa krštavanja male dece), i doktrina o Trojstvu...

U pogledu Trojstva, ja sam zaključio da je za mene bilo nemoguće da verujem da je Gospod Isus Hristos, Sina Oca, bio isto tako i Svemogući Bog, Otac, jedno te isto biće. Rekao sam svom ocu: Ako me možeš ubediti da smo mi jedno u tom smislu, da su ti moj otac a ja tvoj sin, i da sam isto tako ja tvoj otac a ti moj sin, onda ja mogu verovati u trojstvo.

Joseph Bates, *Early Life, Experience and Labors* (Battle Creek, MI.: Steam Press, 1878), p. 210;

E sad, ovo je veoma zanimljiv citat, naročito za istraživače koji se bave istraživanjem doktrinalnih stavova ranih pionira adventnog pokreta. Ako pažljivo analiziramo šta je u ovom citatu starešina Bates rekao, videćemo da ono što on nije mogao da razume nije bila doktrina o Trojstvu kao takva, nego tumačenje te doktrine koje je bilo u opticaju u Kongregacionalističkoj crkvi njegovih roditelja. Naime, ono što on nije mogao da razume i sa čim se očigledno nije slagao jeste tvrdnja, tj. učenje Kongregacionalista da su Otac i Sin jedno te isto. Međutim, sa ovim učenjem se ne bi složio ni jedan trinitarac danas.

Budući da pojam „kongregacionalisti, kongregaconalstički“ pre govori o načinu crkvenog uredjenja, po kojem svaka kongregacija (mesna crkva ili grupa crkava) nezavisno i autonomno vrši svoje poslove, a ne toliko o teologiji koju ta crkva ili grupa crkava naučava, sasvim je moguće da su Batesovi roditelji kao kongregaconalisti u stvari bili unitarijanci, tj. da su verovali da je hrišćanski Bog u stvari jedna ličnost (nasuprot verovanju u Trojstvo, tj. tri ličnosti koje su jedan Bog). Poznato je da su različite škole unitarijanske teologije bile proširene po Novoj Engleskoj i po srednje-atlantskim državama. Prvo zvanično prihvatanje unitarjanske vere od strane dela američkih protestanata je bilo ono od strane King's Chapel crkve u Bostonu, glavnom gradu države Massachusetts iz koje je James Freeman počeo da širi unitarističku doktrinu 1784. godine. Činjenica da je Bates, inače rođen u gradu Rochesteru, u državi Massachusetts, nekih 97km južno od Bostona, kao mornar jedno vreme boravio i živio u Bostonu, čini sasvim mogućim da je Bates svoja unitaristička gledišta najverovatnije pokupio dok je bio tamo.²

U Millerov pokret su koneksionisti doneli sa sobom oštro protivljenje bilo kakvom kredo, radikalnu privrženost Pismu i odbacivanje crkvene tradicije kao one

¹ Sylvester Bliss, *Memoirs of William Miller*, 1853, pp. 77-78

² Boston se spominje čak 52 puta kao istaknuta geografska lokacija u autobiografiji Josepha Batesa, *Early Life, Experience and Labors* (Battle Creek, MI.: Steam Press, 1878).

koja poseduje bilo kakav doktrinalni autoritet, ali i anti-trinitarističke stavove. Preko Millerizma ovi stavovi su bili prihvaćeni i od strane Adventista Sedmog Dana nakon Velikog Razočarenja iz 1844. Međutim, koncept koji je defisao teološku putanju u kojoj će se Adventizam Sedmog Dana kretati dalje je bio koncept koji se smatra stubom ili graničnim kamenom adventističke teologije, a to je koncept „sadašnje istine.“

Dinamičko shvatanje „sadašnje istine“

Šta je to „sadašnja istina“? Millerti su u početku svog pokreta pod ovim pojmom podrazumevali verovanje u neposredan drugi Hristov dolazak, ali je kasnije (tokom jeseni 1844) on primenjivan za „pokret sedmog meseca,“ čiji su sledbenici, na osnovu objašnjenja Samuela S. Snowa, prihvatili verovanje da će Isus Hristos po drugi put da dodje na zemlju 22. oktobra 1844.¹ Do 1847 Bates je pod ovim pojmom uvrstio i vest o obavezi svetkovanja Subote² da bi uskoro priključio i celokupnu poruku trećeg andjela iz Otk 14.³ Bates je, uz verovanje u drugi Hristov dolazak i obavezu svetkovanja Subote kao dana odmora u skladu sa četvrtom Božjom zapoveshću, uvrstio i biblijsko učenje o nebeskoj svetinji i istražnom sudu, i ova učenja uvrstio u paket vesti trećeg andjela, smatrajući ovaj teološki paket „sadašnjom istinom.“

James White je izraz „sadašnja istina“ pozajmio iz 2 Pet 1,12; gde stoji da hrišćani trebaju da su „utvrđeni u sadašnjoj istini.“⁴ 1849 on je pisao da je

u Petrovo vreme postojala „sadašnja istina“ ili istina primenjivana na tadašnje vreme. Crkva je uvek imala „sadašnju istinu.“ „Sadašnja istina“ pokazuje sadašnju dužnost i ispravan stav prema nama koji ćemo uskoro biti svedoci vremena nevolje.⁵

Ellen White je na sličan način shvatala pojam „sadašnje istine“, ističući da „sadašnja istina, koja predstavlja ispit za ljude ove generacije, nije bila ispit za generacije ljudi u dalekoj prošlosti.“⁶ U kontekstu nekih problema koji su se pojavili tokom zasedanja Generalne konferencije 1888 u Minneapolisu, ona je izjavila da „ono što Bog daje svojim slugama da govore danas, možda pre dvadeset godina nije bilo sadašnja istina, ali je to Božja poruka za ovo vreme.“⁷ Na osnovu ovih izjava tri osnivača Adventizma Sedmog Dana, jasno je da su svo troje imali dinamično shvatanje koncepta „sadašnje istine,“ tj. shvatanje po kojem je „sadašnja istina“ nešto što je progresivno otkrivano Božjem narodu tokom istorije, uz napomenu da ono što je danas „sadašnja istina“ ne negira „sadašnju istinu“ i bilo kojeg prošlog vremena, nego samo predstavlja sledeći korak u progresivnom otkrivenju „sadašnje istine,“ dopunjeno, detaljnije, jasnije otkrivenje istine.

¹ *Voice of Truth*, 2. oktobra 1844, p. 144 (ukoričeno izdanje).

² Joseph Bates, *Seventh Day Sabbath, a Perpetual Sign* (New Bedford, 1847), p. iii.

³ Bates, *Seal of the Living God* (Lighthouse Digital Library, 1998), p. 20.

⁴ Na osnovu NKJV. U originalu stoji ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ, što znači „u istini koja je sada prisutna.“

⁵ *Present Truth*, juli 1849, p. 1.

⁶ *Testimonies for the Church*, vol. 2, p. 693.

⁷ Manuscript 8a, 1888.

Oba ova koncepta, „ni jedan kredo osim Biblije“ i „sadašnja istina“ su doprinela razvoju adventističkog razumevanja Božanstva. Njihov značaj je očigledan i u tekstu preambule izjave osnovnih verovanja Adventista Sedmog Dana, koja glasi:

Adventisti Sedmog Dana prihvataju Bibliju kao svoj jedini kredo i drže određena osnovna verovanja kao ona koja su naučavana u Svetom Pismu. Ta verovanja, kako su ovde izložena, čine crkveno shvatanje i izraz učenja Pisma. *Revizija ovih izjava* može da se očekuje na Zasedanju Generalne konferencije, kada crkva vodjena Svetim Duhom bude dovedena do potpunijeg razumevanja biblijske istine ili pronadje bolji jezik kojim bi izrazila učenje Božje Svete Reči.¹

Ako obratite pažnju na tekst ove preambule, u njoj se jasno kaže da se može očekivati „revizija ovih *izjava*“ ali ne i revizija ovih *verovanja*. Drugim rečima, u preambuli se ne daje utisak da se u budućnosti može očekivati da neko od osnovnih verovanja crkve Adventista Sedmog Dana više neće biti deo sadašnje istine, ali da je moguće da će crkva, na redovnog zasedanju Generalne konferencije pronaći bolje reči kako bi ta verovanja iskazala da bi ona bila još više utemeljena na jasnom učenju Božje reči, još više biblijska.

Neko bi na osnovu ovog objašnjenja mogao da pretpostavi da se ovde ipak radi o kredalnoj izjavi, te da je crkva Adventista Sedmog Dana ovom preambulom napustila svoj restoracionistički princip da je njen jedini kredo Biblija i samo Biblija. Ali ovakav zaključak bi zanemario činjenicu da je ova izjava osnovnih verovanja sročena u administrativne svrhe, a ne i da bi bila nametnuta kao nepromenljiva u smislu autoritativnog kreda, sličnog onom koje postoji u tradicionalnim crkvama, koje je nepromenljivo u svojoj suštini i izrazu i koje je ušlo u liturgijsku primenu.

Joshua Himes i anti-trinitarizam

Da se vratimo za trenutak Joshui Himesu i njegovim stavovima. 1833 je on zaključio da je glavni cilj sledbenika pokreta Hrišćanske veze da što je bliskije moguće slede jednostavnost apostola i prvih hrišćana. Iako jedan od osnivača pokreta, Barton W. Stone sam nije bio trinitarac, interesantno je primetiti da on nikada nije primoravao sledbenike pokreta koji su se okupljali oko njega da veruju isto kao on kao uslov za pripadništvo pokretu. Da li možemo onda reći da postoji mogućnost da je Himes onda u stvar bio trinitarac?

Zabeleženo je, na primer, da je 1832 Alexander Campbell, osnival Učenika Hristovih, tužio pokret Hrišćanske veze pred svetovnim sudom jer je on bio oštar protivnik anti-trinitaraca. On je isto tako pozivao da svaki sledbenik Hrišćanske veze koji je verovao u Trojstvo treba da se pridruži Učenicima Hristovim. Ovaj sudski proces je doveo do podele u pokretu Hrišćanske veze. U pokretu su ostali samo anti-trinitarci. Činjenica da se Himes 1839 pridružio Millerovom pokretu možda ukazuje na činjenicu da je i sam bio naklonjeniji trinitarizmu nego anti-trinitarizmu.

Prema tome, nema ničega čudnog u tome ako bismo rekli da bi se većina Adventista danas načelno složila sa Himesom koji je verovao da

¹ 28 *Fundamental Beliefs*, Seventh-day Adventist Church, <https://www.adventist.org/fileadmin/adventist.org/files/articles/official-statements/28Beliefs-Web.pdf>.

postoji jedan živi i pravi Bog, Otac Svemogući... da je Hristos Sin Božji... i Sveti Duh Božja sila i energija, sveti uticaj od Boga, kroz kojeg... zli postaju nanovo rodjeni, kaju se i vraćaju se svetom životu vrlina.¹

U suštini, ovaj Himesov stav izražava apostolsko verovanje.² Zapravo jedini deo Himesovog verovanja koji bi možda zaparao uši trinitarcima se odnosi na Svetog Duha, za kojeg se kaže da je „Božja sila i energija, sveti uticaj od Boga, kroz kojeg... zli postaju nanovo rodjeni, kaju se i vraćaju se svetom životu vrlina.“ Ovde je medjutim bitno da Himesovim rečima ne dajemo smisao koji one nemaju.

Prvo pitanje na koje moramo da odgovorimo glasi: Da li ono što je Himes rekao da veruje o Svetom Duhu izražava bilo šta što Biblija ne uči? Interesantno je primetiti da se u Novom zavetu reč „sila“ nigde ne povezuje sa Duhom Svetim, ali se zato nekoliko puta povezuje sa Bogom.³ Jednom se u Novom zavetu čak pojavljuje i izraz „sila Hristova.“ Ako anti-trinitarci na osnovu izraza „sila Svetog Duha“ tvrde da je Sveti Duh samo sila li energija kroz koju Bog deluje, onda bi istu logiku trebali da primene i na Boga i Isusa Hrista, tvrdeći da su i Oni samo bezlične sile, ali oni to ne čine.

Da li je moguće da navodni antitrinitaristički stavovi adventističkih pionira u stvari predstavljaju reakciju protiv *izopačenja* trinitarističkog učenja koja su postojala u to vreme, poput modalističkog monarhianizma, triteizma ili radikalnog unitarizma? Restoracionističko radikalno protivljenje bilo kakvom kredo čini ovo „takmičenje“ između trinitarizma i anti-trinitarizma potpuno nerelevantnim, jer protivljenje bilo kakvom kredo znači da rane adventističke pionire nije toliko interesovalo da li je ispravno jedno ili drugo. Važno je da zapazimo da je duh koji je provejavao u to vreme bio fokusiran na ona učenja koja su bila deo sadašnje istine u XIX veku, tako da su rani Adventisti težili da smatraju tradicionalne debate oko starih hrišćanskih kontroverzi nerelevantnim sa njihove tačke gledišta. Oni su čvrsto verovali da Isus dolazi po drugi put na zemlju 22. oktobra 1844. Kakve onda veze ima da li je trinitarizam ili anti-trinitarizam ispravno verovanje; uskoro će i sami imati priliku da se uvere u to iz prve ruke.

Čak i ako su neki od ranih adventističkih pionira držali stavove koji ne bi mogli biti opisan kao trinitaristički u današnjem smislu te reči, to ne znači da su svi verovali isto. Većina denominacija iz kojih su došli prvi vernici u neposredni drugi Hristov dolazak su bile uglavnom trinitarističke. Anti-trinitarizam čak nije bio opšteprihvaćeno verovanje ni među svim sledbenicima pokreta Hrišćanske veze, jer je i među njima bilo trinitaraca.

¹ Joshua V. Himes, „Christian Connexion“ u *Encyclopedia of Religious Knowledge*, ed. By J. Brown (Battleboro, 1838), p. 363.

² Na grčkom jeziku tekst apostolskog verovanja glasi: „Πιστεύω εἰς θεὸν πατέρα, παντοκράτορα... καὶ (εἰς) Ἰησοῦν Χριστὸν, υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ... Πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον...“ gde reč εἰς može da bude prilog sa značenjem „u,“ ili pridev i tada znači „jednog.“ Ako pažljivo razmislimo o tekstu ovog apostolskog verovanja, svaki trinitarac bi se složio sa njim, jer svaki trinitarac veruje u jednog Boga, Oca svemogućeg... i jednog Isusa Hrista, sina Njegovog jedinorodnog... i jednog Svetog Duha.

³ Neki od tih tekstova su 5 Moj 3,24; 2 Sam 22,33; Jov 22,25; Ps 46,1; Isa 12,2; Isa 49,5; Mt 6,13; Lk 5,17; Otk 7,12; 12,10; 19,1.

Čak je zabeleženo da su neki pastori odbijali da napuste svoje trinitarističke stavove kada su se susreli sa antitrinitarističkim idejama među prvim Adventistima. Na primer, starešina Ambrose C. Spicer, bivši Baptista, je bio trinitarac pre nego što je postao adventistički propovednik. On je postao toliko nezadovoljan prisustvom anti-trinitarističkih stavova među Adventistima da je jedno vreme prestao da propoveda.¹ Sve ovo nam ukazuje da činjenicu da anti-trinitarističke stavove adventističkih pionira, ako ih je uopšte i bile, moramo da prepoznamo kao duh vremena kojim je provejavao snažan konsenzus oko stava „ni jedan kredo osim Biblije“ kao osnova na kojoj je građena zgrada adventističke teologije. Jasnije definisanje adventističkog učenja o Božanstvu je bilo još uvek u budućnosti.

James White i učenje o Trojstvu

James White je 1846, u časopisu *Day Star*, nakon što je citirao Juda 3.4; gde Juda govori o lažnim učiteljima, koji „jedinog Gospoda Boga i Gospoda našega Isusa Hrista odriču se“ (što je inače pogrešan prevod; u originalu stoji: „jedinog Gospodara i Gospoda našeg Isusa Hrista odriču se“), kaže:

Ovo ne mogu biti nikoji drugi osim onih koji traženjem duhovnog značenja spiritualizuju *postojanje Oca i Sina kao dve doslovne zasebne ličnosti...*

Način na koji oni to rade je prvo upotrebljavanjem nebiblijskog trinitarijanskog kreda, tj. *da je Isus u isto vreme i večni Bog*, iako nemaju ni jedan tekst kojim bi ovo podržali, dok mi imamo obilje jasnih svedočanstava Pisma *da je On Sin večnog Boga*.

Day Star, 24. januar 1846;

Zapazite da ovde stav koji James White prezentuje u stvari predstavlja njegovu reakciju na ekstremni unitarizam, tj. verovanje da su Otac i Sin jedna te ista ličnost. Ni jedan trinitarac to ne veruje, jer verovati u trojstvo znači verovati da je Bog jedan ali da je u isto vreme tri odvojene i zasebne ličnosti, kako god definisali i razumeli pojam „ličnost“ u kontekstu Boga. U *Review and Heraldu* je, 1852 govori o „trinitarijanska apsurdnost da je Isus Hristos zaista i večni Bog“ (*Review and Herald*, 5. avgust 1852). U istom časopisu, 1856 je napisao:

Najveća greška koju možemo naći u Reformaciji jeste što su Reformatori prestali da se reformišu. Da su nastavili da idu napred, i prema napolju, dok nisu napustili i poslednje ostatke papstva poput prirodne besmrtnosti, škropljenje (ovde misli na način krštavanja), trojstvo, držanje Nedelje, crkva bi danas bila slobodna od njenih nebiblijskih grešaka.

Review and Herald, 7. februar 1856;

Do 1870 James White je shvatio da je adventističko shvatanje „ravnopravnosti² Hrista sa Bogom“ skoro identično konceptu „punog božanstva Isusa Hrista“ koje je

¹ Jerry Moon, "The Adventist Trinity Debate, Part 1: Historical Overview," *Andrews University Seminary Studies* 41 (Spring 2003). p. 115.

² Ne „jednakosti“ nego „ravnopravnosti“, jer verovanje u Trojstvo ne podrazumeva verovanje da je Otac isto što i Sin, protiv čega su protestovali i adventistički pioniri, kao što smo videli. Otac ≠ Sin ≠ Sveti Duh, jer bi u suprotnom otišli u modalizam. Otac + Sin + Sveti Duh = (jedan) Bog je jedini način na koji sve što Biblija kaže o ove tri zasebne božanske ličnosti može da bude istina.

sastavni deo trinitarističkog shvatanja. On je napisao da je „naša shvatanje toliko blizu trinitarističkog da mi tu ne vidimo nikakav konflikt.“¹

J. N. Andrews i učenje o Trojstvu

J. N. Andrews, verovatno najsposobniji skolar ranog Adventizma, je 1869 napisao da je, u poredjenju sa Melhisedekom koji nije imao početak dana (ne zna se kada je rođen), nema podataka o njegovim roditeljima, niti se zna kada se njegov život završio, Božji Sin „imao Boga za Oca i da je u jednom trenutku u večnoj prošlosti imao početak svojih dana“ (*Review and Herald*, 7. septembar 1869). 1874 je, na osnovu teksta u 1 Tim 6,16; napisao:

Ovaj tekst je očigledno dizajniran da nauči da je samopostojeći Bog jedino biće koje, samo po sebi, poseduje ovu divnu prirodu (besmrtnost). Drugi je mogu posedovati kao izvedenu od Njega, ali samo On je izvor besmrtnosti.

Review and Herald, 27. januar 1874;

Veoma je lako ovde Andrews proglasiti za semi-arianistu, ali već u sledećoj rečenici on za Hrista kaže da je „izvor tog života za nas“ a par redova dalje da je „Hristos izvor beskrajnog života.“ Tako da bih ja bio veoma pažljiv sa prebrzim zaključcima po pitanju stavova naših pionira o ličnosti i prirodi Isusa Hrista.

Uriah Sith i učenje o Trojstvu

Sledeći u nizu naših pionira koje ćemo u ovom kontekstu spomenuti je Uriah Smith. On je o Svetom Duhu 1890 napisao sledeće:

Ali što se tiče tog Duha (Smith misli na Svetog Duha; interesantno je da je reč „Duha“ konzistentno kroz ceo članak štampana sa velikim početnim slovom), *Biblija koristi izraze koji ne mogu da se usklade sa idejom da je on* (ovde koristi zamenicu „it“) ličnost isto kao što su Otac i Sin ličnost. Pre se pokazalo da je on *božanski uticaj* koji i od jednog i od drugog, *medijum koji predstavlja njihovu prisutnost i kroz kojeg oni imaju poznanje i mogu da deluju po celom svemiru, kada nisu lično prisutni...* Ali teško da bismo tako mogli da ga opišemo kada bi on bio ličnost.

Review and Herald, 28. oktobar 1890;

1891 Smith je Svetog Duha objasnio kao „božanska tajnovita emanacija kojom Otac i Sin izvršavaju svoj veliki i konačni posao“ (*General Conference Bulletin*, 1891, p. 146). Ali zbog toga što smo mi majstori da izvlačimo rečenice ili čak njihove delove iz njihovom originalnog konteksta, ova izjava Uriah Smitha mi se učinila jako zanimljivom, pa sam potražio dokument u kojoj je ona objavljena i pročitao je u kontekstu. Kada je tako pročitate, dobijate skroz drugačiji utisak o onome što je Uriah Smith stvarno verovao o Svetom Duhu. Slušajte pažljivo:

Postoji jedan duh i to je Duh Božji, Sveti Duh. On (ovde misli na apostola Pavla u Ef 4) njega predstavlja kao izvor iz kojeg ovi blagoslovi i ovi darovi izviru.

Možda nije neumesno da za trenutak razmotrimo šta je taj Sveti Duh...

Sveti Duh je Duh Božji; on (ovde je zamenica „it“) je isto tako i duh Hristov. On (it) je ta božanska, misteriozna emanacija kroz koju oni izvršavaju svoj veliki i beskonačni

¹ James White, „The Two Bodies,” *Review and Herald*, 12. oktobar (1876), p. 116; citirano u Leroy Edwin Froom, *Movement of Destiny* (Washington, DC,: Review and Herald Publishing Association, 1971) p. 178.

posao. On (it) se naziva Večnim Duhom; on (it) je duh koji je sveznajući i sveprisutan...

On (it) je vitalna veza između nas i našeg Gospoda i Spasitelja Isusa Hrista... On je duh koji je nežan; koji može biti uvredjen, ožalošćen, može biti sputan...

Zapazite u ovih par stihova da apostol donosi pred naše oči tri velike sile koje su uključene u ovo delo: Boga Oca, Hrista – Njegovog Sina i Svetog Duha.

General Conference Bulletin, pp. 146-147;

Suština onoga što je Smith tvrdio o Svetom Duhu u ovom članku je *da On nije u istom smislu ličnost kao što su Otac i Sin ličnost, a ne u tome da on nije ličnost uopšte*. Ako mene pitate, po ovom pitanju ja se u potpunosti slažem sa Smithom, a kao što ćemo kasnije videti, sa njim se slagala i Ellen White, a ja verujem da upravo tako o Duhu govori i Biblija, ali o tome malo kasnije.

Kakvo je shvatanje Smith imao o ličnosti Isusa Hrista? Čućete kako ljudi, čak i neki ozbiljni adventistički skolari, po mom mišljenju, nisu baš u potpunosti fer. U svojoj knjizi *Potraga za identitetom* (Preporod, 2016), George R. Knight tvrdi kako je Uriah Smith imao „semiarijanski pogled na Hrista“ (98. strana). Medjutim, kada sam konsultovao izjave samog Urie Smitha, stekao sam potpuno drugačiji utisak. Budući da sam ja po malo fanatik kada je u pitanju istorija adventističke teologije, ja sam čak otišao tako daleko da sam uporedio dva izdanja, jedno iz 1904 i ono iz 2016 (budući da je ovo starije izdanje bilo objavljeno još za vreme života Uriah Smitha, teško da je bilo nekih izmena koje on ne bi primetio i na njih odreagovao ako bi one išle nasuprot onoga što je on napisao i verovao; citati iz oba izdanja su identični). Nakon citiranja teksta iz Otk 3,14; gde Jovan kaže o Hristu da je „početak stvorenja Božjeg,“ Uriah Smith objašnjava:

Štaviše, on je „početak stvaranja Božjeg.“ Neki pod jezikom koji je upotrebljen razumeju da je Hristos bio prvo stvoreno biće, datirajući njegovo postojanje pre postojanja bilo kog drugog bića ili stvari, pored samopostojećeg i večnog Boga. Ali jezik ne mora da podrazumeva da je On bio stvoren; jer reči, „početak stvorenja,“ mogu jednostavno da označavaju da je delo stvaranja, striktno govoreći, On otpočeo... Drugi, ipak, i prikladnije, bar mi mislimo, uzimaju da reč ἀρχή znači „sredstvo“ ili „uzrok kroz koji je nešto izvršeno“ što je jedna od definicija reči, razumevajući da je Hristos sredstvo kroz koje je Bog stvorio sve, ali da je On sam došao u postojanje na drugačiji način, a On je nazvan „jedinorodnim“ od Oca. Bilo bi krajnje neprikladno primeniti ovaj izraz na bilo koje biće stvoreno u uobičajenom smislu tog termina. Umesto „početak“ čitaj „onaj koji je počeo.“

Daniel and Revelation, p. 307 (izdanje 2016);

Da on svoje shvatanje po pitanju ličnosti Isusa Hrista nije menjao vidimo i iz njegove izjave iz knjige *Looking into Jesus*, objavljene 1898, u poglavlju „Christ as Creator“ on prvo kaže:

Samo Bog je bez početka. U najranijem dobu kada je taj početak mogao da bude – periodu tako udaljenom da za ograničene umove on u suštini jeste večnost – pojavila se Reč.

Sada, ako ovu izjavu uzmemo van njenog originalnog konteksta, ona je čisti semi-arijanizam, u liniji sa onim što danas uče Jehovini Svedoci. Medjutim, Uriah Smith dalje, nakon citiranja Jn 1,1; daje potpuno ispravno tumačenje ovog teksta i kaže:

Ta nestvorena reč je Biće, koje je, u punini vremena, bilo učinjeno telom, i koje je boravilo medju nama (prepoznajete aluziju na Gal 4,4). Njegov početak nije bio kao početak bilo kojeg drugog stvorenja u svemiru. (Zatim ona citira Jn 3,16; 1 Jn 4,9; Jn 1,14; i 8,42 i nastavlja)... Prema tome izgleda da je nekim božanskim impulsom ili procesom, ne stvaranjem, poznatim jedino Sveznanju, i moguć jedino Svemoćnom, Sin Božji se pojavio. Tada je i Sveti Duh... Duh Božji, Duh Hristov, božanska inspiracija i medijum njihove sile, predstavnik obojice... takodje postojao. Sin je bio u Očevom obličju, i bio je jednak sa Ocem.

Kada sam ovo pročitao, najblaže rečeno, bio sam u šoku. Uriah Smith je bio možda i prvi trinitarac medju adventističkim pionirima. On je bio čovek koji se hrvao sa biblijskim tekstovima, ali nije padao u zamku da im pripisuje značenje koje oni nisu imali, bar ne u ovom kontekstu. Mi smo često ti koji našim pionirima, pa čak i sestri White, u usta ubacujemo reči koje oni nikada nisu izgovorili niti napisali, ili rečima koje su oni izjavili dajemo značenje koje im oni sami nisu namenili, niti su tako verovali i učili. Možda ćemo na nebu, kada se budemo sreli sa našim pionirima, biti iznenadjeni, jer ćemo shvatiti da oni ipak nisu verovali niti učili ono što smo mi tvrdili da jesu? Ja sam shvatio jedno, a to je da moram da budem fer prema onima na čijim plećima stojimo mi i naša teologija. Zaslužili su.

Waggoner/Jones/Prescott i učenje o Trojstvu

Ako analizirate šta su drugi adventistički pioniri učili o ličnostima Isusa Hrista i Svetog Duha, videćete da su i oni veoma slično ako ne i isto shvatali i tumačili ličnosti Isusa Hrista i Svetog Duha. Tako npr. E. J. Waggoner, u svojoj knjizi *Christ our Righteousness*, tumači ličnost Isusa Hrista isto kao i Smith. Evo tog citata:

Pre nego što predjemo na neke od praktičnih lekcija koje mogu da budu naučene iz ovih istina, moramo još par momenata da se zadržimo na mišljenju koje iskreno drže mnogi koji ne bi ni na koji način voljno obešćastili Hrista, ali koji, tim mišljenjem, u stvari poriču Njegovo Božanstvo. To je ideja da je Hristos stvoreno biće, koje je, dobrom voljom Božjom, bilo uzdignuto na Njegov sadašnji uzvišen položaj. Niko ko drži ovo shvatanje ne može da ima pravo shvatanja uzvišenog položaja koji Hristos stvarno zauzima.

Gledište o kojem govorimo je utemeljeno na pogrešnom shvatanju jednog teksta, Otk 3,14;... Ovo je pogrešno protumačeno da znači da je Hristos prvo stvoreno biće koje je Bog stvorio; da je Božje delo stvaranja počelo sa Njim. Ali ovo gledište je u suprotnosti sa tekstom koji objavljuje da je sam Hristos stvorio sve. Reći da je Bog otpočeo svoje delo stvaranja stvarajući Hrista znači Hrista u potpunosti isključiti iz dela stvaranja...

I tako izjava da je On početak stvaranja ili glava stvaranja Božjeg znači da je u Njemu stvaranje imalo svoj početak... On je izvor u kojem sve stvoreno ima svoje poreklo...

Sada, ako je On stvorio sve što je ikada stvoreno, i ako je postojao pre svega stvorenog, očigledno je da On nije medju stvorenim bićima. On je iznad svega stvorenog a ne njegov deo...

On je rođen, ne stvoren...

Postojalo je vreme kada je Hristos proizašao i došao od Boga, iz naručja Očevog... ali to vreme je tako daleko u danima prošle večnosti da za ograničeno shvatanje to praktično znači bez početka.

Ali činjenica je da je Hristos rodjeni Sin, a ne stvoreno biće.

Christ and our Righteousness, pp. 20-23;

Ja zaista ne mogu da vidim kako ovo može biti jasnije nego što jeste. Ni Uriah Smith, ni Waggoner nisu bili semi-arijanisti, iako mnogi adventistički skolari i vernici veruju da jesu. Ovo je jedna stvar oko koje su se Smith i Waggoner u vreme Minneapolisa slagali. Da je Waggoner verovao da je Hristos prvo stvoreno biće, on nikada ne bi mogao da iz takvog shvatanja izvuče ideju da mi možemo da budemo opravdani i spaseni jedino u Hristu, jer ni jedno stvoreno biće ne može da bude izvor spasenja za drugo stvoreno biće.

Waggoner je bio konzistentan u svom stavu da je Hristos jednak sa Ocem u smislu da je božanska ličnost, isto kao što je to bio i Otac. Slušajte ovu izjavu:

Ali kako bismo trebali da shvatimo Hrista? Upravo onako kako je On otkrio Sebe svetu; prema svedočanstvu koje je On sam dao o Sebi samom.

Waggoner ovde kaže: Dopustite Hristu da On sam kaže ko je On u stvari. A šta On to kaže o Sebi? Waggoner nastavlja i, nakon što citira Jn 5.21-23; gde je Hristos prikazan kao Onaj koji sudi, kaže:

Hristu je dat najveći prerogativ, da sudi. On mora primiti istu čast koju smo dužni Bogu, iz razloga što je On Bog.

Christ and His Righteousness, pp. 9-10;

I onda je „zakucio stvar“ sa sledećom izjavom:

Naš cilj u ovom istraživanju je da uspostavimo Hristov položaj na koji On ima pravo – položaj jednakosti sa Ocem, da bi Njegova moć da otkupi mogla da bude bolje cenjena.

Christ and His Righteousness, p. 20;

Waggoner je čvrsto verovao da je Isus Hristos bio Bog, jednako božanska ličnost kao što je i Otac to bio.

Kada je u pitanju ličnost Svetog Duha naročito koncept ispunjenosti Svetim Duhom, mi moramo stavove Waggonera, Jonesa (oboje će eventualno napustiti crkvu) i Prescottta da stavimo u istorijsko-teološki kontekst vremena u kojem su pisali, tj. u kontekst američkog protestantizma 1890-ih. Naime, u tom periodu je nastao pokret svetosti u wesleyanskim crkvama, što je dovelo eventualno do pojave pentakostalizma. Oba pokreta su imala šta da kažu o delovanju Svetog Duha u životu kako pojedinca tako i crkve. Sa druge strane jednačine su bili liberalni hrišćani među kojima se razvijalo interesovanje za teoriju duhovnosti zasnovanu na ekstremnim stavovima o Božjoj imanentnosti, koja je mnoge hrišćane odvela u pravcu panteizma. Prescott i Jones će krenuti u smeru pokreta svetosti i pentakostalizma. Poslednja Jonesova afilijacija sa nekom hrišćanskom grupom je bila sa grupom pentakostalaca koji su govorili nerazumljivim jezicima i svetkovali

Subotu. Waggoner će otići u drugom smeru; on će se pridružiti grupi Baptista sedmog dana, ali će u svoju teologiju utkati brojne panteističke ideje koje je pokupio od Johna Harweya Kellogga.

Zbog pogrešnih shvatanja i učenja o Svetom Duhu, do početka XX veka će se u Adventizmu pojaviti dva sasvim različita problema. Jedan je tzv. „pokret svetog tela“ koji je bio vrlo sličan pentakostalizmu i zagovarao je ideju da ukoliko Sveti Duh boravi u telu onda čovek ne može da pogreši. Ovo je dovelo do toga da su neki koji su pristupili ovom pokretu otišli tako daleko da su uzimali sebi „duhovne muževe i žene“ jer, prema njihovom shvatanju, budući da Sveti Duh fizički boravi u njima oni imaju sveto telo i ne mogu da učine greh, tako da to ne može biti smatrano preljubom. Jedna od žrtava ovakvog stava je bio i sam Waggoner, koji je za vreme svog boravka u Evropi živio sa svojom „duhovnom suprugom“ što je eventualno dovelo do raspada njegovog braka i isključivanja iz crkve. Drugi je bio Waggonerovo i Kellogovo šurovanje sa panteizmom. Kao reakcija se u Adventizmu javila potreba da se jasnije i biblijski utemeljenije definiše pojam Božanstva, Trojstva i medjusobnog odnosa različitih ličnosti u okviru tro-jednog Boga.

Ellen G. White i učenje o Trojstvu

Ono što je zanimljivo primetiti jeste činjenica da u tom periodu nisu bili adventistički skolari ti koji su radili na vraćanju Adventizma jasnom biblijskom učenju; to je bila Ellen White. Iako njena uloga u formiranju adventističkih doktrina nije bila *određujuća* nego *potvrđujuća*, ona je postepeno vodila crkvu ka uvidjanju pogrešnosti nekih teoloških stavova a onda je usmeravala crkvu nazad Bibliji i ohrabrivala ljude da svoje verovanje testiraju Biblijom kao jedinom merilom njegove ispravnosti.

Ona nikada nije izrazila otvorene antitrinitarističke ili semiarijanske tvrdnje, iako možete čuti danas mnogo glasova, čak i unutar naše crkve, koji će vam reći drugačije. Ja ovo odgovorno tvrdim jer imam jasne i čvrste istorijske dokaze u brojnim dokumentima koji su bili proizvod njenog pera. Iako bi neke njene rane izjave, u najgorem slučaju, mogli da smatramo i okarakterišemo nedovoljno jasnim, u kasnijem delu njene službe je primetna sklonost finom podešavanju i izoštravanju upravo tih stavova koji u ranom periodu njene karijere nisu bili podešeni i izoštrani. Zato svako ko tvrdi da je njen doprinos adventističkom shvatanju doktrine o Trojstvu bio preokret ili promena teologije ne barata sa istorijskim činjenicama; ona je samo dala novi naglasak i izoštrene stavove. Za sve njene izjave koje se tiču pitanja adventističkog shvatanja Trojstva a koje su u skorije vreme proglašavane sumnjivim ili čak naknadno ubačenim od strane ljudi iz Zaostavštine Ellen White ili ljudi iz Generalne konferencije postoje dokazi da je ona stvarno verovala u ono što u njenim izjavama stoji – da je ona bila Trinitarac i da je to bila na osnovu jasnih biblijskih dokaza, a ne na osnovu natprirodnog otkrivenja od Boga. Otkrivenja su samo potvrdila ono što je ona već verovala.

Jedna od značajnijih izjava Ellen White u tom kontekstu je i ona u Manuscriptu 27a, iz 1900; gde sestra White daje i sledeći opis:

Otac, Sin i Sveti Duh, sile beskonačne i sveznajuće, primaju one koji zaista udju u zavetni odnos sa Bogom.

Manuscript 27a, 1900; objavljen u SDA Bible Commentary, vol. 6, p. 1075;

Zapazite kako ova izjava primenjuje božanske atribute beskonačnosti i sveznanja na sve tri ličnosti – Oca, Sina i Svetog Duha. U isto vreme, sve tri ličnosti su nazvane „sile;“ da li to onda znači da su i Otac i Sin samo bezlične sile, kao što antitrinitarci tvrde za Svetog Duha? Ako bi se nekome ova izjava zakačila za odeću kao čičak i ne bi sagledao i ostale izjave koje je o Svetom Duhu Ellen White dala, mogao bi upravo to da zaključi, ali kao što smo već videli, ona sigurno tako nije verovala. Zatim sestra White u istoj izjavi nastavlja i kaže:

Tri zasebne sile – Otac, Sin i Sveti Duh, rade zajedno za dobrobit ljudskih bića.

Manuscript 27a, 1900; Ovaj deo je izostavljen u SDA Bible Commentary;

Da li ova izjava kao i prethodna, potvrđuje da Sveti Duh nije ličnost nego bezlična sila? Ako tako smatramo, onda istom logikom moramo isto ta tvrdimo i za Oca i Sina, jer su i oni zajedno sa Svetim Duhom, nazvani silama. Medjutim, u to ne veruju čak i anti-trinitarci.

Iako originalni rukopis ove izjave, koji bi nesumnjivo potvrdio njenu autentičnost, nije sačuvan, sačuvan je transkript koji ne samo da nosi potpis Ellen White na kraju dokumenta, nego i napomene napisane njenim rukopisom na marginama po celom dokumentu, što bez ikakve sumnje jasno pokazuje da je ona sama pročitala dokument i svojim potpisom odobrila tekst transkripta.

Kakvi god da su stavovi naših pionira bili o učenju o Trojstvu, sve se pomenulo do 1898, a to je godina kada je po prvi put objavljena knjiga *The Desire of Ages*. U njoj se našla i sledeća izjava:

U Hristu je život, originalan, nepozajmljen, neizveden.

***The Desire of Ages*, p. 530;**

Govoreći o Svetom Duhu, ona konzistentno u celoj knjizi koristi ličnu zamenicu muškog roda trećeg lica jednine – *He*, pisanu velikim slovom, i govori o Njemu kao o „trećoj Ličnosti Božanstva“ (*The Desire of Ages*, pp. 669-671).

Mnogi hrišćani Oca vide kao previše udaljenog, transcendentnog, pa i Sina nakon vaznesenja teško vidimo kao aktivnog činioca u ljudskoj istoriji, ali Sveti Duh je tačka u kojoj Trojstvo postaje lično prisutno u životu vernika. Ako je to zaista tako, a Pismo kaže da jeste, onda zaista moramo da se pozabavimo ovom temom. No moramo da imamo na umu upozorenje koje je Ellen White dala u vreme kada je u Adventizmu došlo do naglog budjenja interesovanja za Svetog Duha početkom XX veka. Ona je 1911. godine rekla:

Nije suštinski važno za nas da možemo da jasno definišemo šta je Sveti Duh...

Priroda Svetog Duha je tajna. Ljudi ne mogu da je objasne, jer Gospod to njima nije otkrio... U pogledu takve tajne, koja je previše duboka za ljudsko shvatanje, tišina je zlatna.

***The Acts of the Apostles*, pp. 51-52;**

Da li ovo znači da temu prirode Svetog Duha ne trebamo ni da proučavamo? Da ona treba da ostane tabu tema u našoj crkvi, nešto o čemu se ne proučava, ne govori, ne piše, ne čita...? Ja lično u to ne verujem. Ja smatram da smo mi dužni da proučavamo i razumemo ono što nam je o Svetom Duhu u Pismu otkriveno, a da

pred onim što nije, ponizno sagnemo glave i prihvatimo onako kako je rečeno, pa čak i ako ne razumemo.

1906 Ellen White je napisala:

Sveti Duh jeste ličnost, jer u suprotnom On ne bi mogao da svedoči našem duhu i sa našim duhom da smo deca Božja. On mora isto tako biti božanska ličnost, jer u suprotnom On ne bi mogao da istražuje tajne koje leže sakrivene u Božjem umu.

Evangelism, p. 617;

Od onih koji smatraju da Adventistička crkva ne bi trebala da veruje u Trojstvo jer ni naši pioniri nisu verovali u Trojstvo ćete čuti kako ova izjava sestre White u stvari nije nešto što je ona rekla ili verovala. Izvor za ovu izjavu je prekucani Manuscript 20, iz 1906, i nalazi se na 6. strani pomenutom rukopisa. U prilog autentičnosti ove izjave sestre White govore dve činjenice:

1. Na uzglavlju prekucanog rukopisa postoji primedba pisana rukom same sestre White koja glasi: „Ja sam ovo pročitala i prihvatila.“
2. U Zaostavštini EGW postoji i originalan rukopis sa kojeg su sekretari prekucali tekst, koji sadrži citiranu izjavu u celosti, upravo onog sadržaja koji je objavljen u knjizi *Evangelizam*.

Antitrinitarci pokušavaju da jačinu ovog argumenta izbegnu tako što tvrde da sestra White nije u ovoj izjavi eksplicitno tvrdila da je Sveti Duh u istom smislu ličnost kao što su Otac i Sin ličnost. I mi moramo da priznamo da ova izjava zaista to ne tvrdi. Ali zapazite šta je Ellen White rekla da drugom mestu:

Sveti Duh je Utešitelj, u Hristovo ime. On personifikuje Hrista, a ipak je zasebna ličnost. **Manuscript 93, 1893; objavljeno u Manuscript Releases, vol. 20, pp. 323-325;**

Za ovu izjavu takodje postoji sačuvan skeniran originalan rukopis koji jasno pokazuje da je ovo rečenicu ona zaista napisala.

Dakle, stavovi koje bismo čak i mogli da okarakterišemo kao polu-anti-trinitarističke (ako mogu tako da se izrazim), a koje su prezentovali neki adventistički autori, mogu da se povežu sa nekoliko razloga. Pre svega, oni nisu videli bilo kakav biblijski dokaz za postojanje tri *bića* koje su jedan Bog (u šta ne veruju ni trinitarci). Drugo, možda su neki među njima, pogrešno shvatili da doktrina o Trojstvu naučava da su Otac i Sin jedno te isto (u šta takodje ne veruju ni trinitarci). Treće, neki su smatrali da doktrina o Trojstvu podrazumeva verovanje u tri boga (u šta ne veruje ni jedan trinitarac).¹ Četvrti razlog bi bio to da su neki podrazumevali da učenje o Trojstvu umanjuje vrednost otkupljenja, ali naprotiv, ono čak i povećava vrednost Hristove žrtve prinete za grešnike. Sledeće, neki su adventistički autori smatrali da činjenica da Biblija naziva Hrista „Sinom Božjim“ i „početkom stvorenja Božjega“ (Otk 3,14) znači da je Hristos morao imati početak. Medjutim, ako se svi tekstovi u kojima se Hristos zaista tako opisuje prouče u kontekstu svega što o Hristu kaže Biblija, jasno je da je ovakvo tumačenje netačno. I na kraju, neki su smatrali da Biblija koristi neke izraze govoreći o Svetom Duhu, koji se ne mogu primeniti na ličnost. Na primer, U Rim 5,5; apostol Pavle kaže da će Bog

¹ Laughborough je, na primer pisao 1861 da „ako su Bog i Otac i Sin i Sveti Duh, onda bismo imali tri boga“ (J. Laughborough, „Adventists and Trinity,“ u *Review and Herald*, 20. septembar, 1861).

izliti Svetog Duha u naša srca, a u Joil 2,28; čitamo da će Sveti Duh da primi svako telo. Međutim, upotreba sličnog jezika i kada Biblija govori o Ocu i o Isusu Hristu čini i ovaj argument neadekvatnim.¹

Minneapolis 1888 i učenje o Trojstvu

Zasedanje Generalne konferencije u Minneapolisu 1888 je možda najkontroverznije, ali svakako najproučavanije i najdebatiraniji događaj u istoriji Adventista Sedmog Dana. Predmet opravdanja verom je takodje, najdominantnija tema u adventističkom unutrašnjem teološkom dijalogu, dominantnija čak od doktrine o svetinji, proročanstvo o 2300 dana i noći iz Dan 8,14; zdravstvenoj reformi, ekumenizmu, pa čak pre-fall ili post-fall ljudskoj prirodi Isusa Hrista, iako je ova poslednja usko sa njom povezana. Gerhard Pfandl, dugogodišnji pridruženi direktor Instituta za istraživanje Biblije, razmišljajući o ovoj konferenciji, piše:

Tokom više od 100 godina (sada već više od 130) Adventisti Sedmog Dana su gledali na Zasedanje Generalne konferencije 1888 kao na ugaoni kamen u njihovoj istoriji, glavnu prelomnu tačku u njihovom teološkom razvoju. Ona se smatra najvažnijim teološkom konferencijom u crkvenoj istoriji. Ako je trajala manje od mesec dana, propovednički sastanak (10-16. oktobra) i samo zasedanje (17. oktobra-4. novembra) su zauvek promenili oblik Adventizma.²

Iako je ova konferencija poznata u adventističkoj istoriji kao „konferencija o opravdanju verom,“ jer je to bila najvažnija tema o kojoj su delegati na ovoj konferenciji debatovali, efekti ove konferencije su se osetili u adventističkoj crkvi i na druga teološka pitanja. Naime, crkva odmah posle ove konferencije počeka da pokazuje jasnije ne-arijanske i pro-trinitarističke stavove. Možda bismo čak mogli da kažemo i da je ova konferencija možda bila prvi jasno određeni korak ka jasnijem definisanju zvanično prihvaćenog trinitarističkog stava od strane svetskog crkvenog vodstva.

Opravdanje verom, Minneapolis 1888 i adventistička doktrina o Božanstvu.

Predsednik Generalne konferencije u vreme ovog zasedanja nije mu prisustvovao iz zdravstvenih razloga. Čak i pre samog početka zasedanja, J. H. Morrison, blizak Butlerom saradnik, na jednoj tabli je povukao liniju kojom je tablu podelio na dva dela, i napisao sa jedne strane linije „Rešeno da je zakon u Galatima ceremonijalni zakon“ i zatim je potpisao svoje ime ispod. Sa druge strane je napisao „Rešeno ga je zakon u Galatima moralni zakon“ zatražio je od E. J. Waggonera da se potpiše ispod ove izjave, što je Waggoner odbio. On je izjavio da je došao da prezentuje biblijske dokaze za svoju poziciju.

O čemu je zapravo Waggoner govorio u Minneapolisu? Ne postoji zapis Waggonerovih prezentacija u Minneapolisu. Njegova knjiga *Christ our Righteousness* U ovoj knjizi, koja predstavlja beleške uzete rukom Jessie Waggoner, supruge E. J. Waggonera, kako je ona sama priznala u pismu koje je poslala LeRoy Edwunu Froomu.³ Uz to, postoji više od 1800 objavljenih strana korespodencije, rukopisa

¹ Npr. Jn 14,20.23; uporedi sa Jn 14,16.17;

² Gerhard Pfandl, "Minneapolis 1888: An Adventist Watershed," *Adventist World* 6:1 (January 2010), p. 25.

³ LeRoy Edwin Froom, *Movement of Destiny* (Washington DC: Review and Herald, 1971), p. 189.

propovedi na temu konferencije iz 1888, uredjenih u četiri toma *The Ellen G. White 1888 Materials*, koji potvrđuju ideju da su Waggonerove prezentacije u stvari dobile odjek u knjizi.

U toj knjizi, Waggoner tumači ličnost Isusa Hrista isto kao i Smith. Evo tog citata:

Pre nego što predjemo na neke od praktičnih lekcija koje mogu da budu naučene iz ovih istina, moramo još par momenata da se zadržimo na mišljenju koje iskreno drže mnogi koji ne bi ni na koji način voljno obešćastili Hrista, ali koji, tim mišljenjem, u stvari poriču Njegovo Božanstvo. To je ideja da je Hristos stvoreno biće, koje je, dobrom voljom Božjom, bilo uzdignuto na Njegov sadašnji uzvišen položaj. Niko ko drži ovo shvatanje ne može da ima pravo shvatanja uzvišenog položaja koji Hristos stvarno zauzima.

Gledište o kojem govorimo je utemeljeno na pogrešnom shvatanju jednog teksta, Otk 3,14;... Ovo je pogrešno protumačeno da znači da je Hristos prvo stvoreno biće koje je Bog stvorio; da je Božje delo stvaranja počelo sa Njim. Ali ovo gledište je u suprotnosti sa tekstom koji objavljuje da je sam Hristos stvorio sve. Reći da je Bog otpočeo svoje delo stvaranja stvarajući Hrista znači Hrista u potpunosti isključiti iz dela stvaranja...

I tako izjava da je On početak stvaranja ili glava stvaranja Božjeg znači da je u Njemu stvaranje imalo svoj početak... On je izvor u kojem sve stvoreno ima svoje poreklo...

Sada, ako je On stvorio sve što je ikada stvoreno, i ako je postojao pre svega stvorenog, očigledno je da On nije među stvorenim bićima. On je iznad svega stvorenog a ne njegov deo...

On je rođen, ne stvoren...

Postojalo je vreme kada je Hristos proizašao i došao od Boga, iz naručja Očevog... ali to vreme je tako daleko u danima prošle večnosti da za ograničeno shvatanje to praktično znači bez početka.

Ali činjenica je da je Hristos rođeni Sin, a ne stvoreno biće.

Christ and our Righteousness, pp. 20-23;

Ja zaista ne mogu da vidim kako ovo može biti jasnije nego što jeste. Ni Uriah Smith, ni Waggoner nisu bili semi-arijanisti, iako mnogi adventistički skolari i vernici veruju da jesu. Ovo je jedna stvar oko koje su se Smith i Waggoner u vreme Minneapolisa slagali. Da je Waggoner verovao da je Hristos prvo stvoreno biće, on nikada ne bi mogao da iz takvog shvatanja izvuče ideju da mi možemo da budemo opravdani i spaseni jedino u Hristu, jer ni jedno stvoreno biće ne može da bude izvor spasenja za drugo stvoreno biće.

Waggoner je bio konzistentan u svom stavu da je Hristos jednak sa Ocem u smislu da je božanska ličnost, isto kao što je to bio i Otac. Slušajte ovu izjavu:

Ali kako bismo trebali da shvatimo Hrista? Upravo onako kako je On otkrio Sebe svetu; prema svedočanstvu koje je On sam dao o Sebi samom.

Waggoner ovde kaže: Dopustite Hristu da On sam kaže ko je On u stvari. A šta On to kaže o Sebi? Waggoner nastavlja i, nakon što citira Jn 5.21-23; gde je Hristos prikazan kao Onaj koji sudi, kaže:

Hristu je dat najveći prerogativ, da sudi. On mora primiti istu čast koju smo dužni Bogu, iz razloga što je On Bog.

Christ and His Righteousness, pp. 9-10;

I onda je „zakucao stvar“ sa sledećom izjavom:

Naš cilj u ovom istraživanju je da uspostavimo Hristov položaj na koji On ima pravo – položaj jednakosti sa Ocem, da bi Njegova moć da otkupi mogla da bude bolje cenjena.

Christ and His Righteousness, p. 20;

Waggoner je čvrsto verovao da je Isus Hristos bio Bog, jednako božanska ličnost kao što je i Otac to bio.

Na osnovu svega iznetog, možemo da zaključimo da su Waggonerove prezentacije iz Minneapolisa u sinergiji sa njegovim shvatanjem Hristove ličnosti i prirode svakako predstavljale bitan faktor koji je doprinele procesu koji se završio zvaničnim punim prihvatanjem doktrine o Trojstvu kao crkvenog učenja. Ubrzo nakon Minneapolisa 1888 Adventisti su počeli sve otvorenije da pišu o punom božanstvu Isusa Hrista, kao i o punoj božanskoj ličnosti Svetog Duha. Način na koji će neko razumeti opravdanje zavisi od prirode i položaja onoga koji opravdava – Isusa Hrista, u sklopu Božanstva i plana spasenja. Prihvatanje punog božanstva Isusa Hrista je tako postalo teološki fenomen koji je bio doktrinalna posebnost Adventizma XIX veka, a konačno je prihvaćeno kao zvanična crkvena pozicija u Dallasu 1980. godine.

Nakon Minneapolisa – Doprinosi W. W. Prescottta, A. G. Daniellsa i E. G. White

Činjenica je da doktrina o opravdanju verom nikada pre Minneapolisa 1888 nije bila predstavljena u Adventističkoj crkvi na tom kvalitativnom nivou. Isto tako, nikada do tada Isus Hristos nije bio predstavljen u terminima kakvim je bio predstavljen u Minneapolisu od strane Waggonera i Jonesa. Može se reći da je u istoriji adventističke teologije otvoreno novo poglavlje u teološkom razvoju. Iskusne vodje u crkvi su očekivale da će Waggoner i Jones izvršiti snažan uticaj na različite uticajne umove u Adventizmu tog vremena, ali su se istovremeno i plašili da sam Waggoner i Jones neće umeti da to iskontrolišu zbog svoje mladosti i neiskustva. Obistinila su se i njihova očekivanja i njihovi strahovi.

Kao što je istorijski dokumentovano, cela Adventistička crkva je prošla kroz proces doktrinalne transformacije koja je snažno uticala na obe strane u diskusijama vodjenim u Minneapolisu 1888 u vremenu nakon samog zasedanja. Ubrzo nakon Minneapolisa, oni koji su prihvatili novi fokus na opravdanju verom su ubrzo prihvatili i klasično adventističko trinitarističko shvatanje Božanstva. U prilog ovakvoj tvrdnji možemo da navedemo primere tri pojedinca.

W. W. Prescott. Prescott je bio živi dokaz uticaja Minneapolisa. Nazivajući ga „profesor Prescott,“ Gilbert Valentine je o njemu napisao:

Teološki akcenat profesora Prescottta se radikalno promenio od 1888. Događaji koji su usledili nakon Minneapolisa su ga naveli u novo religiozno iskustvo koje se fokusiralo na „ličnoj zajednici sa Hristom.“ Kao rezultat toga, on je došao do tačke kada je počeo čitav niz crkvenih doktrina da vidi iz potpuno drugačije perspektive,

Kako je samo objasnio delegatima na Biblijskoj konferenciji 1919. godinama nakon toga, promena je došla kod njega „skoro kao lično otkrivenje, poput ličnosti koja je govorila sa mnom.“ Kada je prvi put ovo osećanje počelo da deluje na njega on je mislio da je došlo vreme da „dokaže doktrine... kako sam h ja tada shvatio i čuo.“ Propovednikov posao je „jednostavno da demonstrira istinitost crkvenog učenja kroz pažljivu upotrebu tekstova kao dokaza.“ Nakon ove svoje nove vizije, međutim, on je odložio sve u stranu i počeo na najjednostavniji način da prezentuje Hrista. Crkvene doktrine, on je sada verovao, bi trebale da budu predstavljene, kao „jednostavno jevanđelje Hristovo shvaćeno na pravi način.“ One bi trebale da izrastu iz verovanja u Isusa Hrista kao živog ličnog Spasitelja.¹

1895. je W. W. Prescott bio u Australiji, u Melburnu tačnije, gde je održavao evangelističku seriju predavanja, koja je, kako se pokazalo, imala veliki značaj za razvoj adventističke teologije. Ova evangelizaciona kampanja je bila bez presedana u dosadašnjoj adventističkoj istoriji – celovita Hristo-centrična kampanja koja je propovedala puno Božanstvo Isusa Hrista. Kako Valentine pojašnjava, ne dugo nakon ove evangelizacije,

Prescott je posetio prodavnici polovnih knjiga ubrzo nakon što je stigao u Sidney u Avgustu i kupio je kopiju klasika od Avgustusa Neandera *Lectures on the History of Christian Dogmas*. Ova knjiga, sada u univerzitetskoj biblioteci Andrews Univerziteta, je poprilično ispodvlačena Prescottovom plavom uredničkom olovkom. Poglavlja koja su obeležena su ona koja govore o hristološkim kontroverzama ranih vekova. Prescott je bio rigorozno obučen u grčkom i latinskom u Sjedinjenim Država (Dartmouth) i on je sada postao zainteresovan da vidi kako se crkva, u razvoju istorijskih crkvenih izjava o Hristu, borila da pronadje odgovarajući jezik u izražavanju kompleksnih ideja. Uprkos snažnog anti-kredalnog stava mnogih u crkvi, on je bio bar spreman da razmotri ono što su kreda govorila. Profesor je proučavao intenzivno specifična pitanja arijanizma, Hristovog božanstva i Trojstva.²

Očigledno je da je Prescott otišao teološki i dalje od Minneapolisa u njegovom trudu da uzdigne božanstvo Isusa Hrista. On je tada svojim propovedanjem zadobio mnoge duše za Hrista, među kojima je bio i A. G. Daniels, budući predsednik Generalne konferencije.

Arthur G. Daniels. Starešina Daniels je bio duboko impresioniran Prescottovim punim hristocentričnim evangelizmom i postao je entuzijastički obraćenik na novo gledište. Valentine kaže:

„Propovedanje Isusa na način na koji ga je radio Prescott,“ dodao je predsednik lokalno oblasti Arthur G. Daniels „je izgleda u potpunosti razoružao ljudske predrasude (protiv Adventista). On je osećao da je javna slika o Adventistima bila „u potpunosti revolucionarizovana.“ Ali ovde se radilo o tome da se promenulo više nego samo o javnom imidžu Adventizma. Sam Adventizam se promenuo. Sastanci u Armdaleu sa njihovim zahtevom za jasnijem javnom svedočenju obrazovanijim i informisanijim slojevima, pomogli su da dodje do istaknutih promena u adventističkom razmišljanju i shvatanju hristologije. A. G. Daniels, predsednik

¹ Gilbert Valentine, 'How Clear View of Jesus Developed in the Adventist Church' *Ministry Magazine* Vol. 77, No. 5/May (2005), p. 14.

² Ibid., p. 19.

svetske crkve, bio je obraćenik za ovu novu perspektivu. Bilo je to kao da je neko upalio svetla oko njega. Pod Prescottovim mentorstvom on je postao nova osoba. Njegovo evangelizaciono propovedanje je dobilo novu silu jer je on koristio istu paradigmu za naučavanje doktrina u njegovoj sledećoj seriji sastanaka koju je održao kada je Prescott otišao. Tiha revolucija je bila u toku. Trebalo je dugo vremena, ipak, pre nego što su mnogi drugi uhvatili korak sa istom vizijom.¹

I Prescott i Daniels su fundamentalno menjali prirodu propovedanja u Adventistčkoj crkvi. Hristos nije trebao da bude korišten kao sredstvo za dokazivanje doktrina crkve, ali je postao centralna tačka propovedanja i doktrina, i učenja crkve su bila samo sredstvo kojim se stizalo do tog kraja. Ne samo da je Daniels bo zadobijen ovim novim gledištem o Hristu, nego je otišao čak i korak dalje i posvetio vreme i energiju za proučavanje teme ličnosti Svetog Duha u Pismu i podelio je ono što je pronašao sa propovedničkim personalom.

Valentin potvrđuje:

Daniels, koji je govorio na večernjim sastancima, izabrao je da govori o temi Svetog Duha. Nakon sastanka pod šatorima (sa W. W. Prescottom) a pre instituta na Cooranbongu, propovednici u Melbourneu, pod Danielsovim vodstvom, su sledili interes koji je stimuliseo Prescott i proučavali su doktrinu o Svetom Duhu na njihovim dnevnim sastancima službenika.²

Uprkos napretku u razumevanju ličnosti Isusa Hrista i Svetog Duha, i Prescott i Daniels su se još uvek borili za jasnije gledište o Božanstvu. Zajedno sa njima, a takodje od Minneapolisa, Ellen White se pripremala da da svoj doprinos jasnijem razumevanju Božanstva.

Ellen G. White. Ellen White je bez sumnje pokazala značajan uticaj tokom zasedanja u Minneapolisu. Mnogi su to potvrdili, ali veoma malo toga je rečeno u uticaju koji je zasedanje u Minneapolisu imalo na njen život i službu. Njena služba nakon Minneapolisa je pokazala da ona ne samo da je podržavala novi fokus, nego i veoma aktivni propagator poruke koja je tamo propovedana. Njen uticaj je bio veći nego što se to obično smatra. Gledano iz perspektive Minneapolisa i nakon njega, lako možemo da primetimo da su njeni spisi proizvedeni u periodu između 1868 i 1883 imali potencijal da odrede tok ove konferencije. Ona ne samo da je predatirala Waggonera i Jonesa u njihovoj poruci u kontekstu Hristovog božanstva nego je, na osnovu njenog statusa kao proročkog glasa u crkvi, ona pokazala jak uticaj u pripremi vernika za prihvatanje te poruke. Drugim rečima, Minneapolis nije bio za nju iznenađenje, nego moćna potvrda. Prelomni momenat u fokusu u njenim spisima se dogodio pre Minneapolisa, što je potvrđeno i u radu Jerryja Moona, koji potvrđuje da su njeni

Spisi o Božanstvu pokazali jasnu progresiju ne primarno od anti- ka pro-trinitarijanizmu, nego od relativne nejasnoće ka većoj specifičnosti.³

¹ Ibid.

² Ibid.

³ Jerry Moon, 'The Adventist Trinity Debate, Part 2: The Role of Ellen G. White' *Andrews Seminary Studies*, No. 2 Autumn (2003), p. 275-292.

Preko 1800 strana njenih *1888 Materials* predstavljaju najjači dokaz u prilog ovoj činjenici. Analizom hristoloških implikacije stavova koje je iznela u tim materijalima jasno pokazuje da je još pre 1888 držala klasično trinitarijansko shvatanje Hristove ličnosti. Naime, ona još 18. februara 1887, u pismu upućenom E. J. Waggoneru i A. T. Jonesu piše o Hristovom „božanskom karakteru, Njegovom veličanstvu i slavi Najvišega, i Njegovom svlačenju njih i oblačenju Njegovog božanstva ljudskošću.“¹ Ona Hrista više pute naziva „božanskim Učiteljem,“ „božanskim Otkupiteljem,“ a o Svetom Duhu govori kao o „božanskom Duhu.“ Ona je pastorima u Minneapolisu rekla da je Isus Svojim „božanskim okom video Natanaila kako se moli i odgovorio je na Njegovu molitvu.“² Zapazite ove reči:

Hristos je pristao da uzme ljudsku prirodu, ali ljudske umanjene moći nisu mogle da kroz neznanje uvide ili prepoznaju božansko. Isus nije bio pošteđen neophodnosti definisanja i branjenja Njegove božanske prirode, zbog toga što umovi ljudi koji su bili toliko ljudski nisu mogli da prepoznaju božansko ispod usvojene ljudske prirode.
1888 Material, p. 261;

Ovaj materijal je zapravo prepun referenci na Hristovo punu božansku prirodu, kao i na Svetog Duha kao večnu božansku ličnost, a obim ovog rada me sprečava da navedem i analiziram čak i većinu njih. Ali možda i najuticajnija rečenica iz spisa Ellen White je bila ona objavljena u knjizi *The Desire of Ages*, prvi put objavljenoj 1898, u kojoj sestre White izjavljuju:

U Hristu je život, originalan, nepozajmljen, neizveden. „Koji ima Sina, ima život“ (1 Jn 5,12). Hristovo božanstvo je vernikova sigurnost u večni život.
The Desire of Ages, p. 530;

Izjave verovanja nakon Minneapolisa 1888

Prva zvanična izjava osnovnih adventističkih verovanja je bila sastavljena od strane Uriah Smitha 1872. godine. U njoj je on, veoma jasno i nedvosmisleno, u prva dva člana, rekao ono što je smatrao da je „jedinstveni stav u celom telu“ (tada već organizovanoj crkvi), a to je vera u „jednog Boga“ (Član 1) i „jednog Gospoda Isusa Hrista, Sina večnog Oca“ (Član 2).³ Iako ova izjava verovanja u ovom kontekstu zvuči prilično neutralno, kao da želi da zadovolji različite teološke tokove u crkvi, mislim da bi nazvati je anti-trinitarističkom bilo previše radikalno, jer sa celim njenim tekstom bi se mogao složiti svaki biblijski trinitarijanac. Reći da je ona anti-trinitaristička bi značilo reći da je ona ono što ona zapravo nije.

Druga izjava verovanja, u suštini, je reprodukcija prve koje je ostala nepromenjena sve do 1889, kada je takodje Uriji Smithu bilo naloženo da sastavi apdejtovan tekst ove izjave. Članci koji su se ticali Oca i Sina su ostali praktično nepromenjeni.

¹ Ellen G. White u pismu W. J. Waggoneru i A. T. Jonesu, 18. februar 1887; objavljeno u *Ellen G. White 1888 Materials*, p. 28.

² Discourse održan na zasjedanju u Minneapolisu, 21. october, 1888, objavljeno u [Manuscript 8a, 1888](#); *Ellen G. White 1888 Materials*, p. 141.

³ Uriah Smith, *A Declaration of the Fundamental Principles Taught and Practiced by the Seventh-day Adventists* (Battle Creek, MI: SDA Publishing Association, 1872), p. 1.

Treća izjava osnovnih verovanja Adventista Sedmog Dana je bila sastavljena 1931 a sastavio ju je F. M. Wilcox, u to vreme glavni urednik crkvenog časopisa *Review and Herald*. U drugom odeljku, ova izjava glasi:

Božanstvo, ili Trojstvo, sastoji se od Večnog Oca, ličnog, duhovnog Bića, svemogućeg, sveprisutnog, sveznajućeg, beskonačnog u mudrosti i ljubavi; Gospoda Isusa Hrista, Sina Večnog Oca, kroz kojeg je sve stvoreno i kroz kojeg će biti dovršeno spasenje otkupljenog mnoštva; Svetog Duha, treće lice Božanstva, veliku obnavljajuću silu u delo otkupljenja (Mt 26,19).¹

Ova izjava verovanja je bila zvanično prihvaćena na zasedanju Generalne konferencije 1946. Ovo, dakle, predstavlja prvo zvanično prihvatanje trinitarijanskog shvatanja Božanstva od strane crkve.

Četvrta izjava verovanja je predložena delegatima na zasedanju Generalne konferencije 1980 u Dallasu, kada je doktrina o Trojstvu navedena kao zvanično verovanje Crkve Adventista Sedmog Dana. Ovo je bilo dakle drugi put kada je Generalna konferencija zvanično ustala u odbranu svog trinitarističkog učenja o Božanstvu.

Zaključak

Na osnovu svega do sada iznetog možemo da zaključimo da je dolazak novih obraćenika u Adventizam iz drugih trinitarističkih denominacija u stvari pripremilo teren za usvajanje trinitarijanske hristologije. Konferencija u Minneapolisu 1888, posebno trinitaristički impulsi koji su se pojavili tokom konferencije i neposredno nakon n je, pokazuje kako je 1888 predstavljala vrhunac doktinalne tenzije između različitih strana u diskusijama, i olakšala je usvajanje trinitarističke doktrine. Tu je svakako bio i snažan uticaj Ellen White kao pregovarača iz senke. Uz ova dva faktora, moramo da priznamo i doprinos kasnijih potresa i uloge koju su odigrali Prescott, Daniels i Ellen White, koji su svi doprineli post-Minneapoliskom usvajanju trinitarističke doktrine. U sledećem poglavlju ćemo obraditi hristologiju E. J. Waggonera i A. T. Jonesa, i analiziraćemo njihov doprinos zvaničnom usvajanju trinitarističkog verovanja u adventističkoj crkvi.

¹ "Fundamental Beliefs of Seventh-day Adventists", *Seventh-day Adventist Year Book* (Takoma Park, Washington, DC: Review & Herald Publishing Association, 1931), pp. 377-380.